

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra biblických věd a starých jazyků

Ing. Jan Kopáč

**Okolnosti a náročnost cestování v době
Ježíšově: analýza tří Ježíšových cest**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Jaroslav Brož, Th.D. S.S.L.

Praha 2020

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 15. července 2020

Ing. Jan Kopáč

Bibliografická citace

Okolnosti a náročnost cestování v době Ježíšově: analýza tří Ježíšových cest [rukopis]:
– bakalářská práce / Ing. Jan Kopáč; vedoucí práce: doc. Jaroslav Brož, Th.D. S.S.L. --
Praha, 2020. -- 49 s.

Anotace

Bakalářská práce si klade za cíl zanalyzovat tři pozemské cesty Ježíše Krista, které jsou uvedené v jednotlivých evangeliích Nového zákona.

První část práce se zabývá historickým popisem osoby Ježíše Krista a jeho lidstvím. Druhá část již obsahuje popis vybraných cest pozemského života Ježíše Krista. Jedná se o útěk do Egypta před Herodem Velikým, další popisuje trasu z Jeruzaléma přes Nazaret do Kafarna. Zde došlo k porovnání popisu této cesty vzhledem k odlišnosti výkladu vybraných evangelistů. Poslední zvolená cesta svým způsobem uzavírá Ježíšův pozemský život. Jedná se o úsek od Poslední večeře na Golgotu.

Bakalářská práce se snaží vybrané cesty zanalyzovat z pohledu fyzickogeografické náročnosti v době sepsání Nového zákona. Závěr práce shrnuje zjištěné výsledky a snaží se je porovnat s údaji uvedených v Novém zákoně.

Klíčová slova

Ježíš, Izrael, pěší cesty, Jeruzalém, Křížová cesta, Betlém, Nazaret, Písmo svaté, apoštolové

Abstract

This thesis deals to analyze the three well-known Jesus Christ's routes which are mentioned in the Gospels of the New Testament.

The first part of the thesis there is a historical description of the person of Jesus Christ and his humanity. The second part contains a description of selected ways of the Jesus Christ' life. That is an escape to Egypt before Herod the Great. The next one describes the route from Jerusalem via Nazareth to Capernaum. The author of this thesis did a comparison of this path due to the different interpretation of the evangelists. The last

chosen path is closing the Jesus' earthly life. It is a stretch of road from the Last Supper to Golgotha hill.

The bachelor thesis tries to describe these routes from the physical-geographic difficulty at the time of writing the New Testament. The conclusion of this thesis contains a comparison of the results with the data contained in the New Testament.

Keywords

Jesus, Israel, routes, Jerusalem, Stations of the Cross, Bethlehem, Nazareth, Holy Bible, Apostles

Počet znaků (včetně mezer): 58.113

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. Jaroslavu Brožovi, Th.D. S.S.L. za jeho vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování této bakalářské práce. Rovněž bych chtěl poděkoval svému otci, Ottu Kopáčovi, se kterým jsem v létě 2018 absolvoval cestu do Svaté země. Právě tato cesta se pro mě stala inspirací k sepsání této práce.

Obsah

Úvod	7
1. Cíle bakalářské práce	7
1.1 Hlavní cíl.....	7
1.2 Vedlejší cíle bakalářské práce.....	8
2. Osoba Ježíše Krista.....	9
2.1 Historicita Ježíše Krista	9
2.1.1 Křesťanské prameny	9
2.1.2 Židovské prameny.....	10
2.1.3 Hodnověrnost pramenů.....	11
2.2 Ježíšovo narození	12
3 Analýza vybraných Ježíšových cest.....	14
3.1 Způsob hodnocení náročnosti cest.....	14
4 Izrael	15
4.1 Starověký Izrael	15
4.2 Období nadvlády Římské říše.....	16
4.3 Středověký Izrael a období do roku 1948.....	16
4.4 Současný Izrael	17
4.5 Geografie státu Izrael.....	18
4.6 Podnebí	19
5 Analýza vybraných Ježíšových cest.....	20
5.1 První cesta: Útěk Svaté rodiny před Herodem do Egypta	21
5.1.1 Historický kontext první cesty	21
5.1.2 Biblický kontext první cesty	23
5.1.3 Vybraná cesta v jednotlivých evangeliích	24
5.1.4 Rekapitulace cesty	24
5.1.5 Vyhodnocení cesty.....	25
5.2 Druhá cesta: Cesta z Jeruzaléma do města Kafarnaum	26
5.2.1 Historický kontext druhé cesty	26
5.2.2 Biblický kontext druhé cesty	26
5.2.3 Vybraná cesta v jednotlivých evangeliích	27
5.2.4 Rekapitulace cesty	28
5.2.5 Vyhodnocení cesty.....	29
5.3 Třetí cesta: Svatý týden a Ježíšovo působení v Jeruzalémě.....	33
5.3.1 Historický kontext třetí cesty	34
5.3.2 Biblický kontext třetí cesty	35
5.3.3 Vybraná cesta v jednotlivých evangeliích	36
5.3.4 Rekapitulace zvolené Ježíšovy cesty	37
5.3.5 Vyhodnocení cesty.....	38
Závěr	40
Seznam tabulek a obrázků	43
Seznam použitých zkratek	44
Seznam literatury.....	45
Přílohy.....	48

Úvod

1. Cíle bakalářské práce

1.1 Hlavní cíl

Cílem této práce je čtenáře uvést do náročnosti cestování obyvatel Svaté země v době života Ježíše Krista. Jak lze usuzovat, ta probíhala ve většině případů pěší formou. V Písmu svatém totiž není nikde uvedeno, že by Ježíš užil ke svému přesunu jakýkoliv dopravní prostředek. Samozřejmě vyjma Panny Marie, která utíkala s malým Ježíškem do Egypta na oslíku, příp. jeho krátká cesta při triumfálním vjezdu do Jeruzaléma na Květnou neděli.

Na začátku zpracování bylo zapotřebí stanovit pro výpočet několik základních parametrů. Těmi byly např. vliv reliéfu terénu, věk či zdravotní stav zúčastněných poutníků. Oproti tomu bylo rozhodnuto do kalkulace nezpracovat jakékoliv mimořádné situace. A to např. vliv proměnnosti počasí, politická a sociální situace v dané lokalitě (nemožnost některými úseky projít apod), zdravotní stav putujících a jiné. Jedná se o neočekávané vlivy, se kterými ani dnešní pěší turistika nepočítá. Písmo svaté bohužel neuvádí žádné časové údaje o Ježíšových cestách, proto nebylo možné výsledné hodnoty porovnat s již známými údaji.

Mezi zpracovávané cesty patří nejprve útěk Svaté rodiny do Egypta před Herodem Velikým. Další popisuje trasu z Jeruzaléma přes Nazaret do Kafarna, a to z pohledu dvou evangelistů. Poslední z cest popisuje Ježíšovu cestu od Poslední večere na Golgotu.

Základním pramenem pro zpracování této práce bylo Písmo svaté. Dále křesťanská tradice, a to jak ta psaná, tak i ta nepsaná přenášená ústní formou. Důležitým podkladem bylo rovněž seznámení se k historickou podobou Svaté země, konkrétně se sítí tehdejších cest a silnic. Na základě těchto znalostí došlo k umístění vybraných pozemských tras Ježíše Krista. Vzhledem k tomu, že jde o skutečnosti téměř dva tisíce let staré, nemusí být vše vyhodnocené zcela přesné. Mnohem důležitější, než geografie a historicita jednotlivých cest, je teologický rozměr.

Cílem této práce nemá být jakékoliv rozporování některé části evangelia, ale dokreslení situace lidí a náročnost cestování ve Svaté zemi v době pozemského života Ježíše Krista.

1.2 Vedlejší cíle bakalářské práce

Mezi další cíle této práce lze považovat historický popis osoby Ježíše Krista. Její věrohodnost a věrohodnost jednotlivých pramenů, ve kterých se o něm můžeme dozvědět. Ať jde o křesťanskou, nebo nekřesťanskou literaturu.

Jelikož je tato bakalářská práce do určité míry i prací zeměpisnou, pro lepší představivost je jedna z kapitol věnována samotnému státu Izrael. A to jak z historického, tak i z politického, a pochopitelně, i geografického pohledu.

2. Osoba Ježíše Krista

2.1 Historicita Ježíše Krista

Osoba Ježíše Krista, známého jako Ježíš Nazaretský či Ježíš z Nazareta, je považována za skutečnou historickou postavu. O jeho existenci se lze dočíst kromě Písma svatého i v jiných, často nekřesťanských, pramenech.

2.1.1 Křesťanské prameny

Většinu informací o životě Ježíše Krista nalezneme z křesťanských pramenů, především z Pavlových listů a jednotlivých evangelií. Jejich vznik je datován přibližně od roku 50 po Kr. Kromě těchto spisů lze mezi křesťanské prameny řadit i spisy nekanonické, známé jako apokryfní.

Nejstarší svědectví o Ježíši Kristu nalezneme v listech apoštola Pavla. Avšak ty ho zmiňují pouze na několika místech. Zajímavostí je, že zde Pavel užívá několika Ježíšových výroků, které se nenacházejí ani v evangeliích. Z tohoto důvodu se předpokládá, že autor vycházel z již existující sbírky výroků, známé jako sbírka Q. Tu lze rovněž zařadit mezi prameny hovořící o existenci Ježíše Krista. I přesto, že se fyzicky nedochovala, považuje se za podklad k sepsání Matoušova a Lukášova evangelia.

Dalšími prameny o Ježíši Kristu jsou tzv. synoptická evangelia, tedy Evangelium podle Marka, Matouše a Lukáše. Jejich vznik se odhaduje do rozmezí 60-90 po Kr. Tyto texty vycházejí ze starších materiálů, podobenství a událostí spojených se zázraky, ale rovněž i ze zmíněné sbírky Q. Evangelium podle Jana vzniklo pravděpodobně v letech 80-110 po Kr. Samotné slovo evangelium pochází z řečtiny a znamená radostnou, resp. dobrou zprávu.

Mezi poslední skupinu pramenů můžeme zařadit nekanonické knihy, tzn. apokryfy. Jejich vznik je odhadován do 2. až 6. století. Patrně nejvýznamnější z nich je Tomášovo evangelium obsahující Ježíšovy výroky, které se svým charakterem podobají jiným Ježíšovým výroky obsaženým v synoptických evangeliích.

2.1.2 Židovské prameny

Nejznámější pramen o Ježíši Kristu je kniha *Židovské starožitnosti*, kterou napsal historik Josef Flavius:

„Toho času žil jeden moudrý muž, který se jmenoval Ježíš. Jeho chování bylo dobré a byl znám jako ctnostný. A mnozí z Židů a z ostatních národů se stali jeho učedníky. Pilát ho odsoudil k smrti na kříži. Ti však, kteří se stali jeho učedníky, neopustili jeho učednictví. Vyprávěli, že se jim zjevil tři dny po svém ukřižování a že byl živ. Snad to byl proto Mesiáš, o němž proroci vyprávěli podivuhodné věci.“¹

Další zmínka ve Flaviově knize je nepřímá, píše o příbuzném Ježíše jménem Jakub. Jedná se o událost, která se stala v roce 62 po Kr. V té době je veleknězem Ananos:

“... Ananos svolal zasedání velerady soudců a předvedl před ni bratra Ježíše zvaného Mesiáš (Christos) jménem Jakub a některé další, obvinil je, že překračovali zákon a předal je, aby byli ukamenováni.“²

V Talmudu, sbírce židovského učení, se o Ježíšovi píše vesměs záporně. Pravděpodobně nejznámější zmínka vznikla mezi lety 70–200 po Kr. a snaží se ospravedlnit soudní proces s Ježíšem. V první fázi píše o popravě kamenováním, nakonec pověšením, tzv. pověšením na kříž:

„V předvečer Pesachu byl pověšen Ješu. Čtyřicet dní před konáním jeho popravy vyšel hlasatel a volal: „Bude ukamenován, protože provozoval čarodějnictví a sváděl Izrael k odpadu od víry. Kdokoli by mohl říci něco k jeho prospěchu, ať předstoupí a promluví na jeho obhajobu.“ Protože však nikdo na jeho obhajobu nevystoupil, byl pověšen v předvečer Pesachu“³

Mezi další prameny zmiňující se o Ježíšovi patří římský historik Cornelius Tacitus píšící o velkém požáru Říma roku 64 za vlády císaře Nera:

¹ FLAVIUS, Josef. *Antiquities of the Jews*, book XVIII. Bottom of the Hill Publishing, 2012. ISBN 9781612034492.

² Tamtéž

³ *The Babylonian Talmud: (Complete Soncino English Translation)*, strana 6.658 [online]. [cit. 2019-11-10]. Dostupné z: <https://archive.org/details/TheBabylonianTalmudcompleteSoncinoEnglishTranslation>

„Ale špatná pověst neslábla ani lidským úsilím, ani štědrostí císaře či usmiřováním bohů, věřilo se, že požár byl založen na rozkaz. Proto Nero, aby potlačil řeči, nastrčil viníky a nejvybranějšími tresty pak potrestal ty, koho lid nazýval křesťany a nenáviděl kvůli neřestem. Původce jejich jména Christa dal za vlády Tiberiovy popravit prokurátor Pontius Pilatus; zhoubná pověra tehdy potlačená, znovu propukla nejen v Judsku, rodišti toho zla, ale také v hlavním městě, kam se ze všech stran stékají všechny ohavnosti a hanebnosti a nacházejí tam ctitele. Nejdříve tedy byli pochyťáni ti, kteří se přiznávali, potom na základě jejich udání bylo k nim připojeno ohromné množství ani ne tak pro zločin zhárství jako pro nenávisť k lidskému rodu. I při umírání je ještě zahrnuli posměchem, pokryti kůžemi šelem museli hynout sápaní psy nebo byli přibiti na kříž, aby za soumraku hořeli na způsob nočních luceren. Nero poskytl tomuto divadlu své zahrady a také pořádal hry v cirku, při kterých se v obleku vozataje mísil mezi lid, nebo stál na voze. A tak, ačkoliv šlo o viníky, zasluhující nejhorší tresty, rodil se soucit s nimi, protože byli utráceni jakoby ne k veřejnému prospěchu, ale pro ukrutnost jednotlivce.“⁴

Dalšími prameny jsou např. práce antických autorů jako byl Plinius, Thallus, Seutonius apod. Faktem je, že tito autoři již nepřinášejí nové informace, jen potvrzují ty známé z jiných pramenů. Na tomto místě je zapotřebí zmínit, že jméno Ježíš bylo v tehdejší době relativně běžné.

2.1.3 Hodnověrnost pramenů

Ačkoliv bylo o Ježíši Kristu napsáno mnoho, pohled na věrohodnost jednotlivých pramenů je docela odlišná. Dnešní ateistická doba podpořená některými historiky nepovažuje evangelia a jiné novozákonní listy za věrohodné. Argumentem pro tento postoj je skutečnost, že uvedené prameny byly sepsány stoupenci samotného Ježíše. Nejméně akceptovatelné jsou zázraky, či Ježíšovo vzkříšení z mrtvých. Z tohoto důvodu je Ježíšův příběh často zahrnován mezi pohanské mýty. Nekřesťanské prameny jsou naopak považovány za autentické a objektivní. Avšak věrohodnost novozákonních textů potvrzují i mnohé archeologické nálezy.

⁴ TACITUS, *Annals*. Penguin Books, 2012. ISBN 0140455647.

Při hlubším posuzování křesťanských dokumentů je zapotřebí vzít v potaz jejich poselství. Evangelia nejsou v žádném případě beletrie s popisem dobových reálií, nejsou ale ani moralizujícími příběhy, či hrdinským vyprávěním. Jedná se o výjimečný literární druh absolutně se vymykající dobovému psaní. Podstatou evangelií a ostatních spisů je kerygmatický charakter popisující postavu Ježíše Krista jako Božího Syna hodného následování. Osobu přinášející celému lidstvu spásu vykoupením Adamova hříchu.

Spekulace o věrohodnosti novozákonních pramenů pominuly po nalezení rukopisů Rylands P52 (datován zhruba mezi roky 125 a 150 po Kr.), Chester Beatty P46 (mezi roky 175 a 250 po Kr.) a Bodmer P66 a P75 (asi 200 po Kr.). Tyto papýry potvrdily, že nejde o mýty, ale o skutečné historické události. Dá se z nich usuzovat, že za tak krátkou dobu mezi životem Ježíše Krista a jejich sepsáním nemohlo dojít k výraznému zkreslení.⁵

2.2 Ježíšovo narození

Jako první se Ježíšovo narození pokusil vypočítat římský kněz skytského původu (dnešní Rumunsko) Dionysius Exiguus.⁶ Ačkoliv se mu to nepodařilo zcela přesně, na základě jeho výpočtu se začal užívat tzv. křesťanský letopočet, který je dnes celosvětově nejběžněji používaným. Jako podklad pro zjištění Ježíšova narození bylo ono nebeské znamení, tzv. Betlémská hvězda. Tento nebeský úkaz je zmíněn pouze v Evangelii podle Matouše.

¹Když se narodil Ježíš v judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě a ptali se: ²„Kde je ten právě narozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.“

a dále

⁹Oni krále vyslechli a dali se na cestu. A hle, hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až se zastavila nad místem, kde bylo to dítě. ¹⁰Když spatřili hvězdu, zaradovali se velikou radostí.⁷

Významným rokem pro zjišťování data narození Ježíše Krista byl rok 1604, kdy se na obloze objevila konstelace Jupitera se Saturnem, kterou zaznamenal i německý

⁵ *Historický Ježíš*. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Historick%C3%BD_Je%C5%BE%C3%AD%C5%A1

⁶ *Dionysius Exiguus*. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Dionysius_Exiguus

⁷ Srov. Mt 2,1-2 a Mt 2,9-10

astrolog a astronom Johannes Kepler. Ten následně spočetl, že se obdobná konjunkce objevila i v roce 7 př. Kr. Z této skutečnosti Johannes usoudil, že by mohlo jít o obdobnou situaci jako v případě Betlémské hvězdy. Za ni ji definitivně určil až v roce 1821 biskup Münter.

3 Analýza vybraných Ježíšových cest

3.1 Způsob hodnocení náročnosti cest

Samotné hodnocení vybraných cest nebyla snadná záležitost. Je zřejmé, že do podobných analýz může promluvit nespočet proměnných, které dopředu nelze odhadnout. Natož, když veškeré události proběhly před dvěma tisíci lety. Z tohoto důvodu bylo na počátku práce stanoveno několik parametrů:

- a) dospělý muž ujde maximálně 8 hod/den, a to průměrnou rychlostí 6 km/hod. Tehdejší lidé cestovali šest dní v týdnu, tzn. ctili sobotní klid. Kritérium 8 hodin/den bylo zvoleno i z důvodu, že Ježíš během své cesty pravděpodobně stihl kázat, případně se zastavil a učil apoštoly,
- b) rychlost útěku do Egypta byla ovlivněna nejen přesunem s malým Ježíšem, ale i rychlostí oslíka. Svatá rodina zvládla putovat 10hod/den, opět kromě soboty,
- c) zbičovaný Ježíš kráčel na Golgotu, místo svého ukřižování, rychlostí 1,8 km/hod, tzn. 0,5 m/s.

Jak již bylo uvedeno, ve výpočtu se neuvažovalo s mimořádnými okolnostmi jako například aktuální počasí, politická a sociální situace v dané lokalitě, nemožnost některými úseky projít, špatný zdravotní stav putujících apod.

Typ chůze	Rychlost chůze
Chůze s oslem (<i>útěk do/z Egypta</i>)	4 km/hod ⁸
Dospělý muž	6 km/hod
Zraněný/vyčerpaný člověk (<i>křížová cesta</i>)	1,8 km/hod ⁹

Tab. 1: Rychlost pěší chůze; použito pro výpočet jednotlivých Ježíšových tras

Písmo svaté bohužel na žádném místě neuvádí jakýkoliv časový údaj o pěší cestě Ježíše Krista.

⁸ SALAČ, Vladimír. *O rychlosti dopravy v době laténské a jejích hospodářských, politických a kulturních dopadech na společnost*, Archeologické rozhledy [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/6595342-O-rychlosti-dopravy-v-dobe-latenske-a-jejich-hospodarskych-politickych-a-kulturnich-dopadech-na-spolecnost.html>

⁹ MENDLÍKOVÁ, Lucie. *Chůze a cyklistika jako aktivní formy dopravy*, Diplomová práce, [online]. 16. 4. 2013 [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/emkrn/DP_Mendlikova.pdf

4 Izrael

Stát Izrael je pro křesťany neodmyslitelně spojen s životem a veřejným působením Ježíše Krista. Jedná se o území, které Hospodin zaslíbil Abrahámovi a jeho potomkům navěky. Samotná *Zaslíbená země* nekopíruje dnešní hranice státu Izrael, tzn. západně od řeky Jordán. Označuje celou biblickou zemi.

Pro Židy a křesťany je Izrael považován za Svatou zemi.

4.1 Starověký Izrael

Území dnešního Izraele bylo poprvé osídleno na konci 4. tisíciletí př. Kr. Část území byla postupně obydlena kmeny Kananejců (od toho název Kanaán) a některými dalšími národy. V polovině 3. tisíciletí se do oblasti dostávají Egypťané a jiné semitské kmeny, např. Hixosové. Během 13. století př. Kr. přichází do oblasti Kanaán židovské kmeny, které postupně získávají nad územím převahu, na úkor Kananejců a Filištínců. Jedná se o období osvobození Izraelského národa z područí Egypta.

V období asi 1020 až 922 př. Kr. existuje biblický stát Izrael, jehož prvním králem se stává Saul. Po jeho smrti nastupuje na trůn David, který učiní z Jeruzaléma hlavní město starověkého Izraele. Po něm vládne jeho syn Šalamoun, jehož vláda je považována za pomyslný vrchol. Území dosahuje největšího rozmachu, dochází ke stavbě Chrámu, zvaného jako Šalamounův. Jedná se o tzv. První chrám.

Po úmrtí Šalamouna v roce 922 př. Kr. dochází k rozdělení Izraele na dva státy – severní Izrael s hlavním městem Samaří a jižní Judeou se sídlem v Jeruzalémě. V roce 722 př. Kr. dobývají severní území Asyrské kmeny. Jižní Judea je dobyta až Babyloňany v roce 586 př. Kr., kdy rovněž dochází ke zničení tzv. Prvního chrámu. Židé jsou násilně odvedeni do babylonského zajetí. Persie se svým panovníkem Kýrem II. Velikým následně dobývá Babylonii a umožňuje Židům v roce 539 př. Kr. návrat do své země. Poté dochází k obnově Chrámu, nazývaného jako Druhý chrám.

Po dobytí Persie vojsky Alexandra Velikého v roce 332 př. Kr. je další vývoj poměrně rychlý. Po Alexandrově smrti území Izraele ovládají jeho následovníci, aby ho poté získali nejdříve Ptolemaiovcí a v roce 200 př. Kr. dynastie Seleukovců. V roce 142 př. Kr. proběhne Makabejské povstání a Židé si naposledy užívají své samostatnosti. Jedná se o období velkého rozkvětu. Poté jsou již pouze pod cizí nadvládou.

4.2 Období nadvlády Římské říše

Rok 63 př. Kr. se stal pro Izrael velice důležitý. Území bylo podrobena římskému vojevůdci Pompeiovi, který z něho učinil židovské království závislé na Římu. Okolo roku 20 př. Kr. začíná Herodes Veliký s významnou rekonstrukcí chrámu. Právě během vlády Heroda Velikého dochází ke klíčové události dějin, k narození Ježíše Krista.

V roce 6 po Kr. se Judea stává provincií, o kterou se stará římský prokurátor. V letech 26–36 po Kr. jím byl známý Pilát Pontský. Po smrti Ježíše Krista se jeho učení následně šíří do širokého okolí. Křesťané jsou pronásledováni a masově popravováni. Jako odplatu za povstání v roce 70 po Kr., nechali Římané o čtyři roky později zničit Jeruzalém a zbořit Druhý chrám. Lidé se i nadále snaží povstat proti římskému společenskému i náboženskému útlaku. Dochází k několika povstáním, které však většinou končí neúspěchem a porážkou. Asi nejznámější je v polovině 70. let 1. století v okolí pevnosti Masada u Mrtvého moře. Další proběhne zhruba 100 let po smrti Ježíše pod vedením Šimona bar Kochby. Opět bez úspěchu. Mnozí z povstalců jsou popraveni, odvezeni do otroctví, nebo přesunuti do diaspory.

Období útlaku končí ve 4. století díky římskému císaři Konstantinovi. Křesťanství se stává státním náboženstvím, samotný Konstantin se dokonce nechává pokřtít. Jeho matka sv. Helena při pouti do Svaté země nalézá významná křesťanská místa, jako např. místo narození Ježíše v Betlémě, Boží hrob apod. Na těchto místech poté nechává postavit chrámy.

4.3 Středověký Izrael a období do roku 1948

Významným milníkem pro území Izraele je narození proroka Mohameda a rozšíření jeho nového učení. Islám pomyslně expanduje po celém Blízkém východě, v roce 638 i do Jeruzaléma. Arabové město sice dobývají, avšak podle uzavřené dohody je židům a křesťanům zaručena autonomie a náboženská svoboda. V Jeruzalémě dochází na Chrámové hoře ke stavbě mešity Skalní dóm a Al-Aksá.

Počátkem 11. století dochází za chalífy Hakíma ke zboření mnoha kostelů a stoupenci jiných neislámských náboženství jsou pronásledováni. Tyto události se stávají podnětem k vyhlášení křížových výprav papežem Urbanem II. Křižáci dobývají Jeruzalém v roce 1099 a dochází k masakru místních muslimů, ale i židů. Vzniká Království Jeruzalémské.

Křižáci jsou v roce 1187 poraženi v bitvě u Hattínu. Samotné křížové výpravy pokračují až do roku 1291, avšak se střídavými úspěchy. Území dnešního Izraele je v roce 1291 po několika útocích zabráno egyptskou muslimskou armádou Mamluků. V této době je v Palestině Islám majoritním náboženstvím. Následně je území dobyto tureckým sultánem Selimem I. (rok 1516) a Svatá země se tak na dlouhou dobu stává součástí Osmanské říše.

Během 19. století začíná říše pomalu ztrácet na síle. Naopak se v regionu zvětšují vlivy evropských zemí. V oblasti Blízkého východu šlo hlavně o Velkou Británii. Dochází k otevření Suezského průplavu (1869), což ještě zvýšilo atraktivitu a zájem o tuto oblast. Během první světové války (1917) Britové dobývají Jeruzalém a turecká nadvláda tak po čtyřech stoletích definitivně končí. Až do roku 1948 v této oblasti vládou Britové a území nese oficiální název Britský mandát Palestina.

4.4 Současný Izrael

Dnešní stát Izrael má rozlohu zhruba 21.640 km², žije zde cca 8,3 mil. obyvatel.¹⁰ Hlavním městem je Jeruzalém s necelými 700.000 obyvateli. Mezinárodně uznaným hlavním městem je ale Tel Aviv – Jaffo s více než 360.000 obyvateli, ležící u Středozemního moře s významným letištěm pro celý blízký východ.

Stát Izrael vznikl až po druhé světové válce v roce 1947 na základě Valného shromáždění OSN. Jednalo se o rozdělení území Palestiny na dva samostatné státy, židovský Izrael a arabskou Palestinu. Jeruzalém měl zůstat pod správou OSN jako samostatné město, což se ale nestalo.

Novodobá historie Izraele je spojena s neustálými válečnými konflikty, případně teroristickými útoky. Za asi nejrizikovější lze považovat časté ostřelování území ze strany palestinských radikálů z Pásmu Gazy. Vzhledem ke skutečnosti, že ze zhruba 8,3 milionu obyvatel tvoří 75,4 % právě Židé (zbývající část populace tvoří Arabové v poměru 20,6 % z celkového počtu obyvatel, dále pak křesťané a jiné náboženské a etnické menšiny), je Izrael jediným židovským státem na světě.

¹⁰ *Izrael*. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Izrael>

Obr. 1: Fyzická mapa státu Izrael ¹¹

4.5 Geografie státu Izrael

Izrael se nachází v jihozápadní Asii, při pobřeží Středozemního a Rudého moře. Sousedí se čtyřmi státy – Libanonem, Sýrií, Jordánskem a Egyptem.

Území bylo trvale osídleno už v období neolitu. Za nejstarší město je považováno Jericho, které vzniklo cca 8 tis. př. Kr. Procházely tudy důležité obchodní stezky, a proto se o toto území vedly již odedávna kruté boje. Patřilo pod vládu asyrskou, babylonskou, perskou, řeckou, římskou, byzantskou a islámskou. Židé byli vyhnáni, ale židovská populace tu nikdy úplně nezanikla. Pro Židy a křesťany je Izrael Svatá země.

¹¹ *Physical map of Israel: Maps of the World* [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://www.gif-map.com/maps/asia/israel/physical-map-of-israel.gif>

Na pobřeží Středozemního moře se nachází úrodná hustě osídlená nížina. Směrem na východ dochází postupně k vzestupu nadmořské výšky ke Galilejské plošině. Nadmořská výška se zde pohybuje zhruba mezi 700 až 1.200 m n.m. Jezero Kineret (Galilejské jezero), nacházející se právě mezi Galilejskými vrchy a Golanskými výšinami ve výšce 212 m pod hladinou moře, je 8 km široké a 21 km dlouhé. Jedná se o největší jezero v zemi a slouží jako hlavní zásobárna vody. Na jeho břehu lze nalézt některé významné historické a náboženské památky. Tato oblast je zaměřena na průmysl zpracování ryb a turistický ruch.

Údolí řeky Jordán ležící na východě země je součástí Velké příkopové propadliny nazývané jako syrsko-africký zlom. Řeka Jordán protékající zlomem ze severu k jihu, v průběhu svého 300 km dlouhého toku klesne o neskutečných 700 výškových metrů. Ačkoliv během deštivých zimních období nabývá na objemu, je řeka Jordán většinou poměrně úzká a mělká.

Významným geografickým místem je Mrtvé moře, bezodtoké slané jezero, které se rozkládá mezi Izraelem a Západním břehem Jordánu na západě a Jordánskem na východě. Je 67 km dlouhé a maximálně 18 km široké a nachází se zhruba 420 metrů pod hladinou světového oceánu. Je nejhlubším jezerem na světě. Jeho salinita dosahuje 33,7 %, tzn. že patří mezi nejslanější jezera na světě. V porovnání se Středozemním mořem je jeho salinita téměř desetinasobná. Celková rozloha Mrtvého moře je 1.050 km².

4.6 Podnebí

Izraelské podnebí přechází z mírného až k tropickému a vyznačuje se velkým počtem slunečných dnů. Oproti České republice zde převažují dvě roční období: suché léto trvající od května do listopadu a deštivá zima trvající zbývajících šest měsíců. Srážky bývají poměrně vydatné na severu a centru země, na severu Negevské pouště prší o poznání méně a v jižních oblastech pak již skoro vůbec.

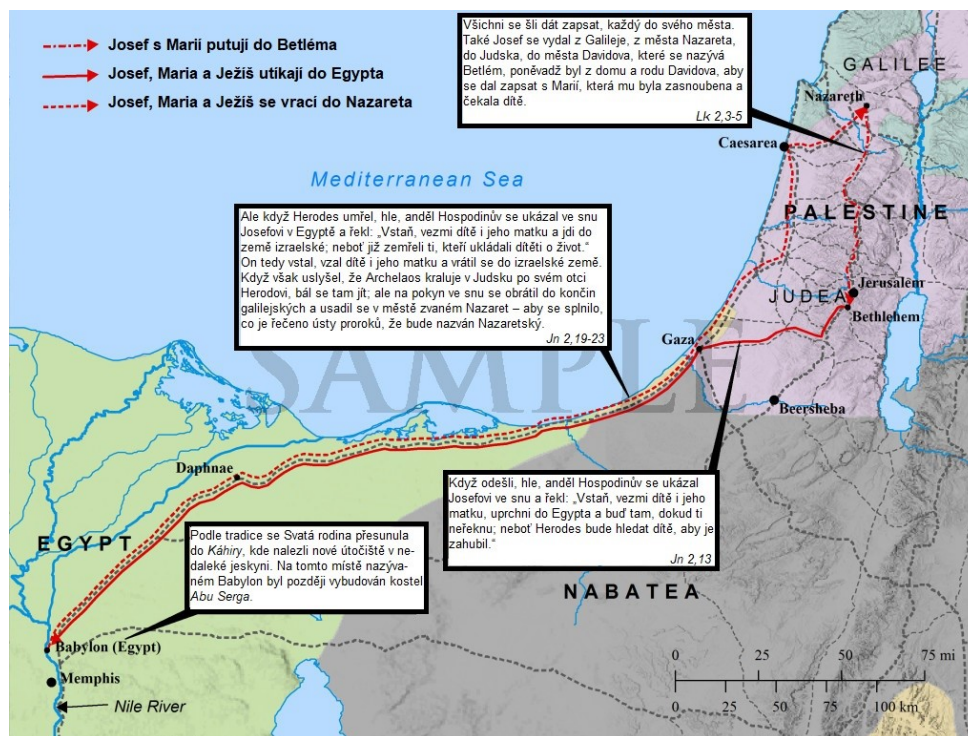
5 Analýza vybraných Ježíšových cest

Obr. 2: Svatá země v době Ježíše Krista¹²

¹² *A Christian's Map of the Holy Land*, Gloria.tv, nezisková mezinárodní katolická sociální síť a platforma [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://gloria.tv/text/q2vGnLxnF6NC2jKCqF4vNXZQ8>

5.1 První cesta: Útěk Svaté rodiny před Herodem do Egypta

Obr. 3: Útěk do Egypta ¹³

5.1.1 Historický kontext první cesty

Biblické určení data narození Ježíše Krista není úplně jednoznačné. Evangelista Matouš ho klade před smrt Heroda Velikého, tzn. před rok 4 př. Kr. Evangelista Lukáš ho spojuje se sčítáním lidu, během působení místodržitele Quirinia. To však mělo proběhnout až kolem roku 6 po Kr.

¹Když se narodil Ježíš v judském Betlémě za dnů krále Heroda, hle, mudrci od východu se objevili v Jeruzalémě a ptali se:

...

¹³Když odešli, hle, anděl Hospodinův se ukázal Josefovi ve snu a řekl: „Vstaň, vezmi dítě i jeho matku, uprchni do Egypta a buď tam, dokud ti neřeknu; neboť Herodes bude hledat dítě, aby je zahubil.“ ¹⁴On tedy vstal, vzal v noci dítě i jeho matku, odešel

¹³ Jesus Birth and flight to Egypt: Bible mapper [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://biblemapper.com/gallery_files/JesusBirthAndFlightToEgypt_1_mark.jpg

do Egypta ¹⁵a byl tam až do smrti Herodovy. Tak se splnilo, co řekl Pán ústy proroka: „Z Egypta jsem povolal svého syna.“¹⁴

a dále

¹Stalo se v oněch dnech, že vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu. ²Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Quirinius.¹⁵

V těchto verších jsou uvedeny hned dvě důležité informace. Ježíš byl narozen za vlády císaře Augusta, tedy v období 27 př. Kr. až 14 po Kr. a během vlády syrského místodržitele Quirinia. Nikde však není jednoznačně doloženo jeho místodržitelství během vlády Heroda Velikého. Podstatné však je, že oba evangelisté shodně uvádějí Ježíšovo narození do doby vlády Heroda. Quiriniovu sčítání zmiňuje také Josef Flavius.¹⁶

Dalším možným vodítkem k upřesnění data Ježíšova narození může být Betlémská hvězda, resp. neobvyklé uskupení planet.

Astronomové studující Písmo svaté na základě svého bádání došli k závěru, že v roce 7 př. Kr. skutečně proběhlo v souhvězdí Ryb k tzv. velké konjunkci Jupitera a Saturnu. Pro tehdejší astronomy mělo toto uskupení planet velký význam. Jupiter byl tzv. královskou hvězdou, tedy hvězdou vládce světa. Saturn byl naopak pokládán za hvězdu Židů. Souhvězdí Ryb zase symbolizovalo dobu konce světa. Výsledná konjunkce Jupitera se Saturnem a souhvězdí Ryb mohla být pro tehdejší astronomy vykládána jako narození krále poslední epochy konce světa.¹⁷ I Matouš ve svém evangeliu spojuje hvězdu a předpověď narození židovského krále: „*Kde je ten právě zrozený král Židů? Viděli jsme na východě jeho hvězdu a přišli jsem se mu poklonit*“.¹⁸

Při hledání data Ježíšova narození nelze zapomenout na Jana Křtitele, který veřejně vystupuje v 15. roce vlády císaře Tiberia, tedy roku 28 po Kr. V tu dobu je Ježíšovi dle tradice přibližně třicet let. Rok narození Ježíše v tomto případě vychází někdy na přelom letopočtu.

¹⁴ Srov. Mt 2,1 a Mt 2, 13-15

¹⁵ Srov. Lk 2, 1-2

¹⁶ TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše*. Praha: Vyšehrad, 1993. Studium (Vyšehrad). ISBN 80-7021-132-6, str. 77.

¹⁷ Tamtéž. str. 79.

¹⁸ Srov. Mt 2,2

Většina historiků uvádí Ježíšovo narození před rok 4 př. Kr., před Herodovou smrtí, a ne dříve než roku 7 př. Kr.

5.1.2 Biblický kontext první cesty

Svým způsobem narození Ježíše Krista začíná o devět měsíců dříve. A to při jeho ohlášení Božím andělem v městečku Nazaret.¹⁹ Anděl Gabriel navštívil Pannu Marii zasnoubenou Josefovi, aby ji řekl, že u ní Bůh našel milost. Počne a porodí syna a dá mu jméno Ježíš. I Mariina příbuzná Alžběta počala přes své stáří dítě, neboť u Boha není nic nemožné. Marie se okamžitě rozhodne Alžbětu navštívit v jednom horském městě v Judeji. Ač toto město není nikde zmíněné, podle starobylé tradice západních, východních i orientálních církví se jedná o dnešní jeruzalémské předměstí Ejn Kerem.²⁰ Zde Maria zůstává asi tři měsíce a poté se vrací zpátky domů do Nazareta.

Samotné místo narození Ježíše Krista je spojeno se sčítáním lidí a majetku po celé Římské říši. Avšak i to mělo nastat, aby se naplnila slova Starého zákona.²¹

Jelikož Josef pocházel z Judska, vydal se do Davidova města Betléma. Aby se zde zapsal spolu se svou snoubenkou Marií. Zázemí na přespání nakonec nalézají v nedalekém chlévě u Betléma, město bylo tou dobou plné. A právě v tuto chvíli popisuje Nový zákon narození Ježíše Krista.

Po osmi dnech Josef s Marií přináší Ježíše do Jeruzaléma, aby ho zasvětili Hospodinu. Zde dochází k setkání se starcem Simeonem a prorokyní Annou.

Vládce Judska Herodes usiluje malému Ježíšovi o život, proto se Josefovi ve snu zjevuje anděl, aby všichni tři utekli do sousedního Egypta. Svatá rodina se dle koptských tradic v egyptském azylu ukrývá na místě dnešního kostela sv. Sergiuse a Bacchuse.²² Z dosahu moci Heroda zde pobývají zhruba 3,5 roku, do vládcova skonu. Poté se vrací nazpět, do rodného města Nazaret.

Jelikož se v této části objevuje mírný rozkol ve sledu jednotlivých událostí,²³ lze předpokládat, že vše probíhalo v následujícím pořadí: narození Ježíše Krista, příchod tří mudrců z východu, obřezání Ježíše v Jeruzalémském chrámě, Josefův sen o neodklad-

¹⁹ Srov. Lk 1, 26–38: [...] byl anděl Gabriel poslán od Boha do galilejského města, které se jmenuje Nazaret, [...] jméno té panny bylo Maria.

²⁰ *Navštívení Panny Marie*. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nav%C5%A1t%C3%ADven%C3%AD_Panny_Marie

²¹ Srov. Mic 5,1

²² *Saints Sergius and Bacchus Church (Abu Serga)*. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Saints_Sergius_and_Bacchus_Church_\(Abu_Serga\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Saints_Sergius_and_Bacchus_Church_(Abu_Serga))

²³ Srov. Lk 2,39 vs. Mat 2,12-13

ném odchodu z Izraele, útěk do Egypta. Je nepravděpodobné, že by se Svatá rodina po obřezání (osm dní po narození) opět vracela do Betléma do chléva, kde ji navštíví tři mudrcové. Jelikož v Písmu není přesně specifikováno, kde se onen sen Josefovi skutečně zdál, klidně k tomu mohlo dojít právě v Jeruzalémě.

5.1.3 Vybraná cesta v jednotlivých evangeliích

Místo	Událost	Matouš	Marek	Lukáš	Jan
Nazaret	Anděl Gabriel zvěstoval Marii narození Ježíše, Marie navštíví svoji příbuznou Alžbětu v horách			1:26-56	
Betlém	Narození Ježíše Krista	1:1-25		2:1-7	1:1-5, 9-14
nedaleko Betléma	Anděl oznamuje pastýřům novinu o narození Ježíše			2:8-20	
Betlém; Jeruzalém	Ježíš zasvěcen v chrámě (8. den po narození); setkání se Simeonem a Annou			2:21-38	
Jeruzalém; Egypt; Nazaret	Mudrcové se přichází poklonit Ježíšovi, útěk před Herodem Velikým do Egypta, návrat do Nazareta	2:1-23		2:39-40	

Tab. 2: 1. Ježíšova cesta v Písmu svatém

5.1.4 Rekapitulace cesty

Cesta	Vzdálenost [km]	Odhadovaný čas cesty (od počátku cesty)
Narození v Betlémě Zasvěcení Ježíše Hospodinu v jeruzalémském chrámu (osm dní po narození). ²⁴		
Betlém – Jeruzalém	12,0	3:00 h
Útěk rodiny do Egypta ze strachu z Heroda. ²⁵		
Jeruzalém – Káhira	595,3 (celkem 607,3)	2 týdny, 3 dny, 1:49 h
Svatá rodina se po smrti Heroda vrací zpět do Judska, do Nazareta. ²⁶		
Káhira – Nazaret	706,8	2 týdny, 5 dny, 6:42 h

Tab. 3: Detail 1. Ježíšovy cesty

²⁴ Srov. Lk 2,21-38

²⁵ Srov. Mt 2,13-23

²⁶ Srov. Mt 2,22-23

5.1.5 Vyhodnocení cesty

Parametry cesty

Rychlost chůze: 4 km/hod

Počet hodin cesty: 10 hod/den

Popis cesty

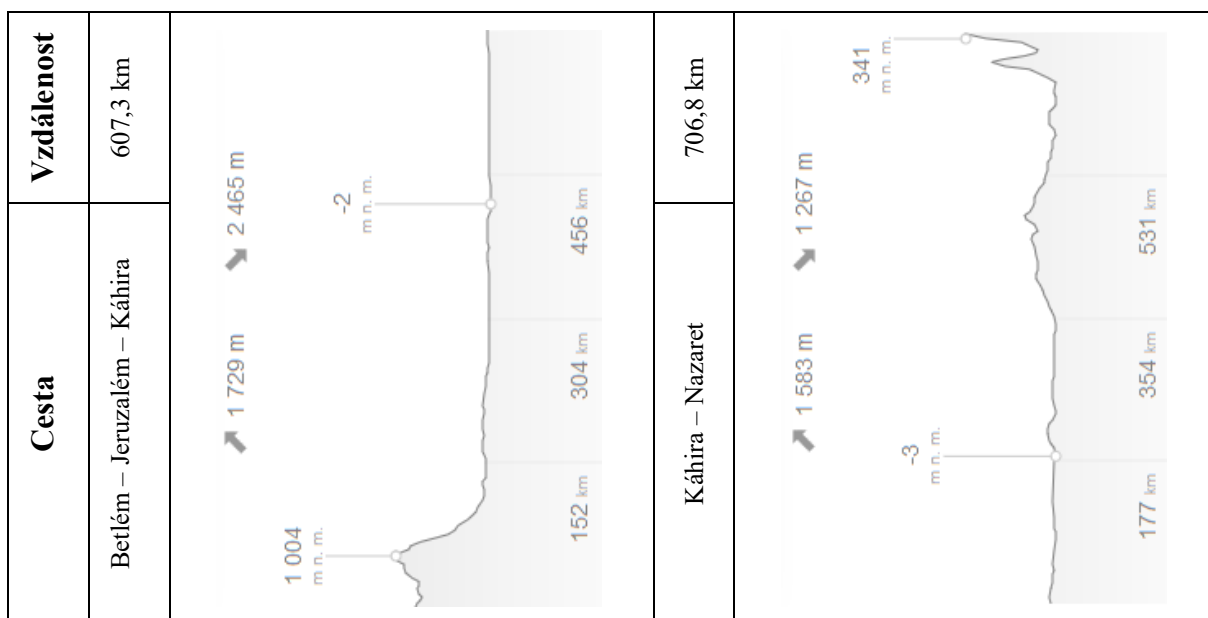
Útěk Svaté rodiny byl z pohledu náročnosti terénu relativně snadný. Po opuštění Jeruzaléma vedla cesta již po rovině. Z vnitrozemských cca 1.000 m n.m. byla od stého kilometru zbývající část trasy svažité, až na úroveň hladiny moře.

Na zpáteční cestě se rodina většinu trasy pohybovala po pobřeží Středozemního moře. Výškové převýšení museli podstoupit až v závěru. Městečko Nazaret je situováno do výšky zhruba 300 m. n. m. Na posledních 50 km bylo zapotřebí vystoupat dva kopce s převýšením více než 200 metrů.

Výškové převýšení cesty

Útěk do Egypta: 1.729 m stoupání, 2.465 m klesání

Návrat do Nazareta: 1.583 m stoupání, 1.267 m klesání

Tab. 4: 1. Ježíšova cesta; detail reliéfu cesty

5.2 Druhá cesta: Cesta z Jeruzaléma do města Kafarnaum

Obr. 4: Zvolené cesty, dle Evangelia podle Jana a Lukáše²⁷

5.2.1 Historický kontext druhé cesty

Porovnání vybraných cest vycházelo z historických map z doby života Ježíše Krista. Vybrané cesty uvádějí minimálně jeden průchozí bod, podle kterého se uvedená trasa dala přibližně odhadnout.

5.2.2 Biblický kontext druhé cesty

Pro porovnání cesty mezi biblickými městy Kafarnaum a Jeruzalém bylo užito textu Evangelia podle Jana a Lukáše. Faktem je, že nebylo snadné identifikovat danou trasu putování Ježíše Krista. Evangelisté se totiž geografickým údajům prakticky nevěnovali. Proto byla použita spojnice zmíněných měst, které se nacházely mezi Jeruzalémem a Kafarnaem. S doplněním průchozího města, které evangelisté zmiňují.

²⁷ *Palestina v Ježíšově době* [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: http://www.elabs.com/van/Israel_in_Jesus_time.jpg

V obou případech Ježíš navštívil Nazaret, místo svého dospívání a rovněž místo, podle kterého byl nazýván Nazaretský.

Evangelista Jan zmiňuje cestu z Jeruzaléma skrz Samaří a Galileu do Kafarnaa, Lukáš vede Ježíše přes Nazaret oblastí Dekapolis a Perea nacházející se v Zajordání přes Betanii až do Jeruzaléma.

5.2.3 Vybraná cesta v jednotlivých evangeliích

a) *Evangelium podle Jana*

Trasa cesty: Jeruzalém – Sychar – Samaří – Nazaret – Kána Galilejská – Kafarnaum

Vybranou cestu lze zařadit na počátek Ježíšovy veřejné činnosti, během které o Velikonocích navštívuje Jeruzalém. Následně odchází se svými učedníky do judské země, kde s nimi nějaký čas společně pobýval a křtil. Skrz Samaří se dostává do města Sychar ležícího nedaleko starověkého Šekemu. Zakončení vybrané cesty je Kána Galilejská a přístavní město Kafarnaum.

Jelikož se jedná o jednu z prvních Ježíšových návštěv města Jeruzalém během jeho veřejného působení, lze usuzovat, že k ní došlo v roce 28 (nebo 29) po Kr.

Místo	Událost	Matouš	Marek	Lukáš	Jan
Jeruzalém	Vyčištění chrámu od prodavačů a směnárníků				2:13-25
Judea; Ainon	Ježíš jde do Judei, kde s učedníky křtí; Jan Křtitel v Ainonu svědčí o Ježíšovi				3:22-36
Judea	Uvěznění Jana Křtitele; Ježíš opouští Judeu	4:12, 14:3-5		3:19, 20	4:1-3
Sychar, Samaří	Cesta do Galilei přes Samaří; Ježíš se setkává se Samařankou u Jákobovy studni				4:4-43
Galilea	Ježíš poprvé oznamuje, že se již přiblížilo Nebeské království	4:17	1:14,15	4:14, 15	4:44, 45
Nazaret; Kána; Kafarnaum	Uzdravení syna úředníka	4:13-16		4:16-31	4:46-54
Kafarnaum; okolí Galilejského jezera	Povolání čtyř učedníků	4:18-22	1:16-20	5:1-11	
	Uzdravení Petrovi tchýně	8:14-17	1:21-34	4:31-41	
	Cesta po Galilei, káže a uzdravuje	4:23-25	1:35-39	4:42, 43	
	Uzdravení malomocného	8:1-4	1:40-45	5:12-16	
	Uzdravení ochrnutlého na lehátku	9:1-8	2:1-12	5:17-26	
	Povolání Matouše Leviho	9:9-17	2:13-22	5:27-39	
	Uzdravení setníkovy služebníky	8:5-13		7:1-10	

Tab. 5: 2. Ježíšova cesta v Písmu svatém (dle sv. Jana)

b) *Evangelium podle Lukáše*

Trasa cesty: (Bethsaida – Caesarea Filipovy) – Kafarnaum – Betanie – Jeruzalém

Podle umístění v evangeliu se dá usuzovat, že Ježíš tuto cestu mohl absolvovat v roce 29 po Kr.

Místo	Událost	Matouš	Marek	Lukáš	Jan
Galilejské jezero; Bethsaida	Ježíš varuje před kvasem farizeů; uzdravení slepého muže	16:5-12	8:13-26		
Okolí Cesareje Filipovy	Ježíš předpovídá svoji smrt a vzkříšení; „ <i>Za koho mají Syna člověka?</i> “	16:13-28	8:27-9:1	9:18-27	
	Proměnění na hoře, Hospodin hovoří ke třem učedníkům	17:1-13	9:2-13	9:28-36	
	Ježíš uzdravuje posedlého chlapce	17:14-20	9:14-29	9:37-43	
Kafarnaum	Platba daně – mince v ústech ryby	17:24-27			
	„ <i>Kdo je z nich největší? Kdo přijme takovéto dítě v mém jménu.</i> “	18:1-35	9:33-50	9:46-50	
Galilea	Na cestě do Jeruzaléma; Ježíš hovoří o Nebeském království	18:19-22		9:51-62	7:2-10
Betanie	Návštěva domu Marty; Marie poslouchá Ježíše, její sestra Marta pracuje sama			10:25-42	
Oblast Perea nebo Judea	Ježíš učí apoštoly modlitbu Otče náš			11:1-13	
	Vyhánění démonů			11:14-36	
	Ježíš uzdravuje v sobotu postiženou ženu; farizeům se to nelíbí			13:1-21	
Jeruzalém	Židé chtějí Ježíše zabít			13:31-34	10:1-39

Tab. 6: 2. Ježíšova cesta v Písmu svatém (dle sv. Lukáše)

5.2.4 Rekapitulace cesty

a) *Detail cesty podle sv. Jana*

Cesta	Vzdálenost [km]	Odhadovaný čas cesty (od počátku cesty)
Po „vyčištění chrámu“ Ježíš odchází do Galileje; během cesty křtí spolu s učedníky; putuje do Galilei přes Samaří, u Jákobovy studni dochází k setkání Ježíše se Samařankou		
Jeruzalém – Sychar	76	1 den, 4:40hod
Povolání učedníků – Šimon Petr, Ondřej, Jakub, Jana, Matouše Leviho a dalších Uzdravování nemocných: Petrovy tchýně, malomocného, ochrnulého na lehátku apod.		
Sychar – Nazaret – Kafarnaum	138,4 (celkem 214,4)	4 dny, 3:44hod

Tab. 7: Detail 2. Ježíšovy cesty (dle sv. Jana)

b) Detail cesty podle sv. Lukáše

Cesta	Vzdálenost [km]	Odhadovaný čas cesty (od počátku cesty)
V okolí Galilejského jezera učí, činí zázraky, Proměnění Páně Návštěva domu Marty		
Kafarnaum – Nain	66,0	1 den, 3:00hod
Ježíš učí apoštoly modlitbu <i>Otče náš</i> ; léčí a vyhání demony z posedlých lidí Protože uzdravuje v sobotu postiženou ženu, farizeové se snaží Ježíše zmocnit, avšak on jim uniká		
Nain – (Betanie) – Jeruzalém	199,0 (celkem 265,0)	5 dní, 4:10hod

Tab. 8: Detail 2. Ježíšovy cesty (dle sv Lukáše)

5.2.5 Vyhodnocení cesty

Parametry cesty

Rychlost chůze: 6 km/hod

Počet hodin chůze: 8 hod/den

Jak již bylo uvedeno v textu výše, pro vyhodnocení cesty bylo stanoveno kritérium ujití maximálně 8 hod/den. Ačkoliv by dospělý muž bezpochyby zvládl ujit za jeden den delší úsek, je pravděpodobné, že Ježíš, např. při obědě, kázal, příp. učil apoštoly. A tím se pomyslně zdržel.

Popis cesty

Cesta podle evangelisty Jana vede skrz Samaří a Galileu do Kafarna. Ježíš tak musel projít pahorkatinou v centrální části země. Prvních 50 km cesty Ježíš stoupá až do výšky přes 900 m. n. m., poté již cesta klesá, de facto až do oblasti Galilejského jezera, kromě okolí města Nazaret. Trasa klesá dokonce k hranici 200 m pod hranici moře, kde leží i město Kafarnaum.

Evangelista Lukáš zavádí Ježíše z Kafarna přes Nazaret oblastí Dekapolis a Perea nacházející se v Zajordání přes Betanii až do Jeruzaléma. Ježíš stoupá z oblasti Galilejského jezera do Nazareta, aby následně cestou směrem k řece Jordán a oblastí Perea klesal hluboko pod úroveň Středoziemního moře (-381 m. n. m.). Naopak na posledních zhruba 50 - 70 km musí do Jeruzaléma zdolat táhlé stoupání do výšky 800 m. n. m.

Výškové převýšení cesty

Evangelium podle Jana: 4.067 m stoupání, 5.008 m klesání

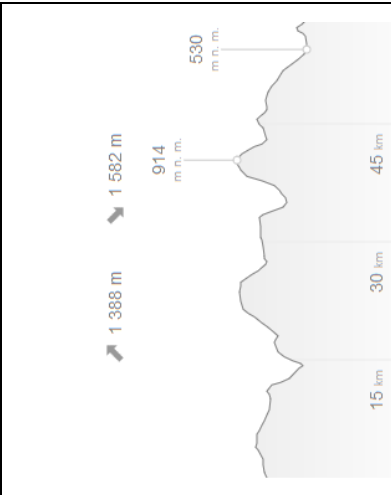
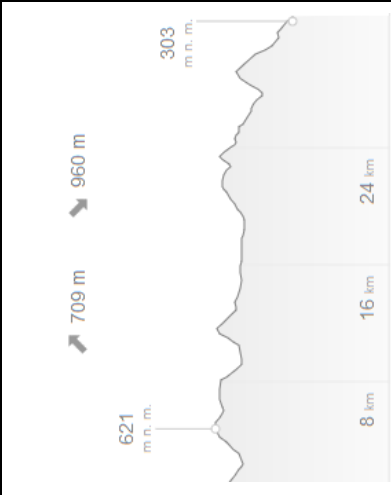
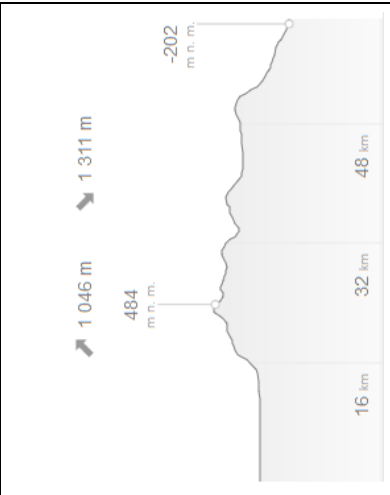
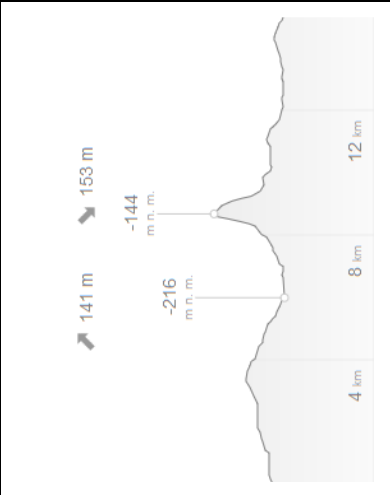
Evangelium podle Lukáše: 4.615 m stoupání, 3.662 m klesání

A Christian's Map of the Holy Land

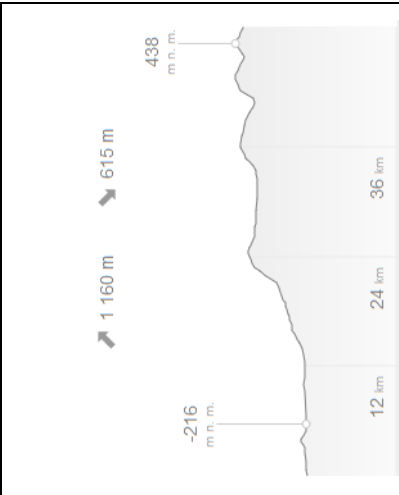
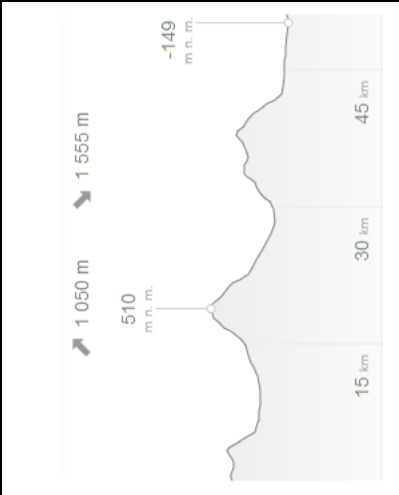
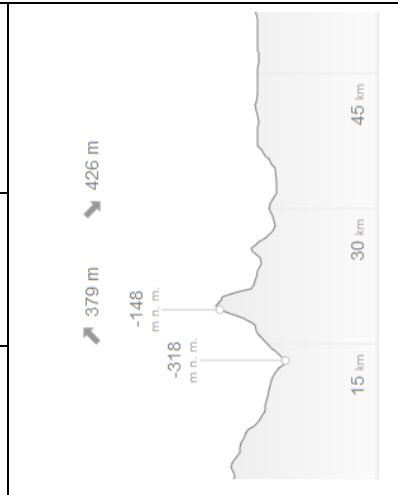
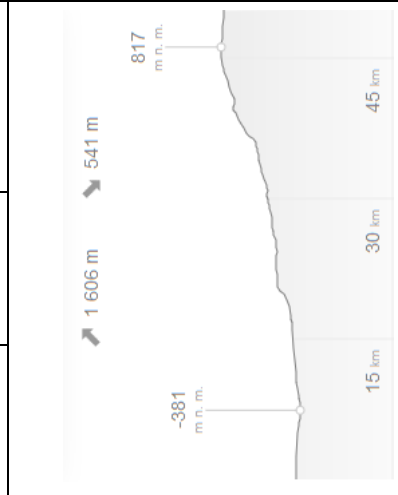
Obr. 5: Vybrané cesty Ježiše Krista s orientačným zakreslením zastávok/prespání

a) Detail cesty podle Evangelia sv. Jana

Den	Odkud	Kam	Vzdálenost	Den	Odkud	Kam	Vzdálenost	Den	Odkud	Kam	Vzdálenost
1.	Jeruzalém	Shiloah	56,8 km	2.	Shiloah	Samaří	33,1 km	3.	Samaří	nedaleko Jezreele	44,7 km
											
4.	nedaleko Jezreele	Magdala	62,2 km	5.	Magdala	Kafarnaum	17,6 km				
											

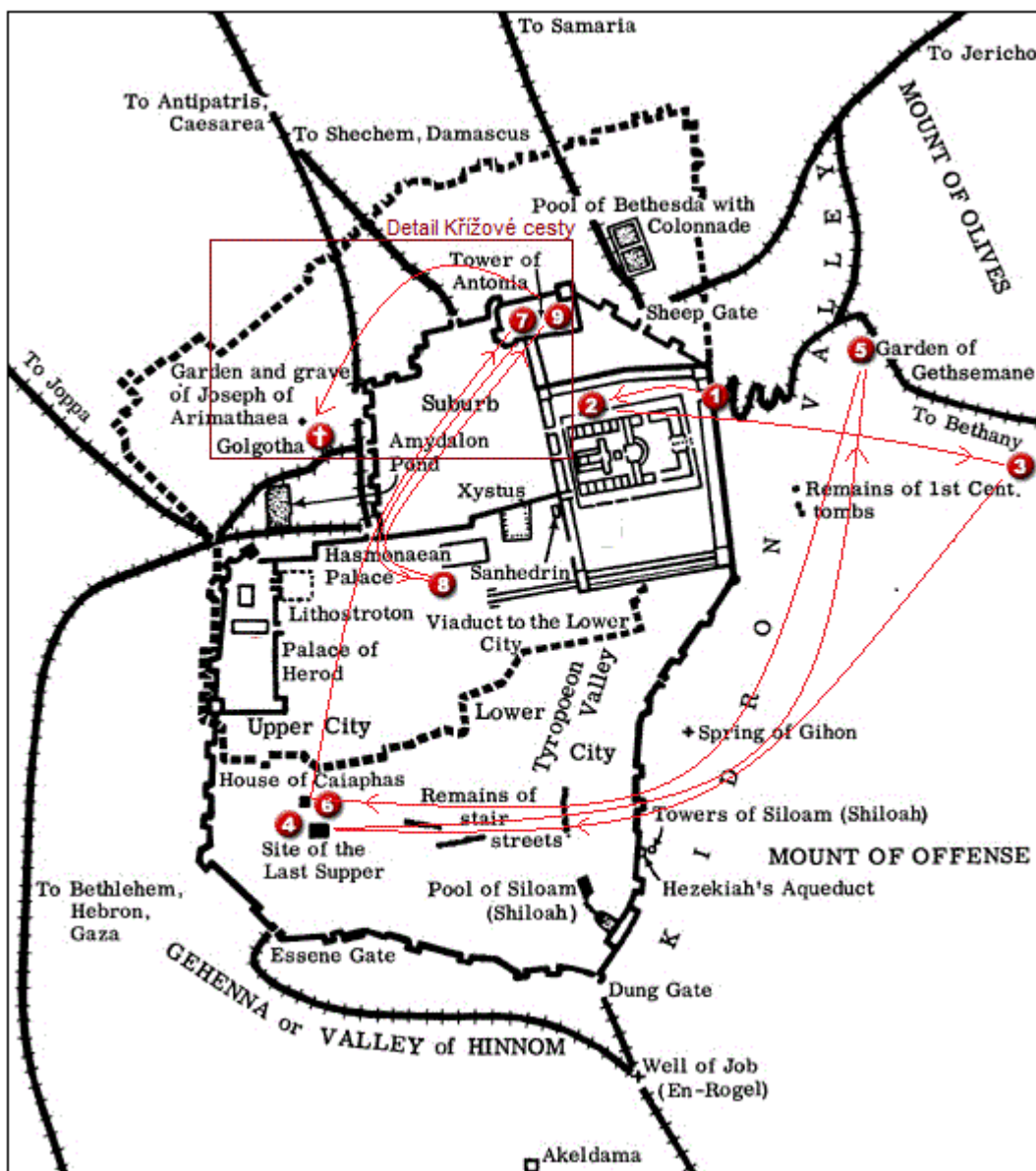
Tab. 9: 2. Ježíšova cesta (dle sv. Jana); detail reliéfu cesty

b) Detail cesty podle Evangelia sv. Lukáše

Den	Odkud	Kam	Vzdálenost	Den	Odkud	Kam	Vzdálenost	Den	Odkud	Kam	Vzdálenost
1.	Kafarnaum	Nazaret	49,2 km	2.	Nazaret	Beth-shan	51,3 km	3.	Beth-shan	nedaleko Succoth	57,1 km
											
4.	nedaleko Succoth	Betanie	52,0 km	5.	Betanie	Jeruzalém	55,4 km				
											

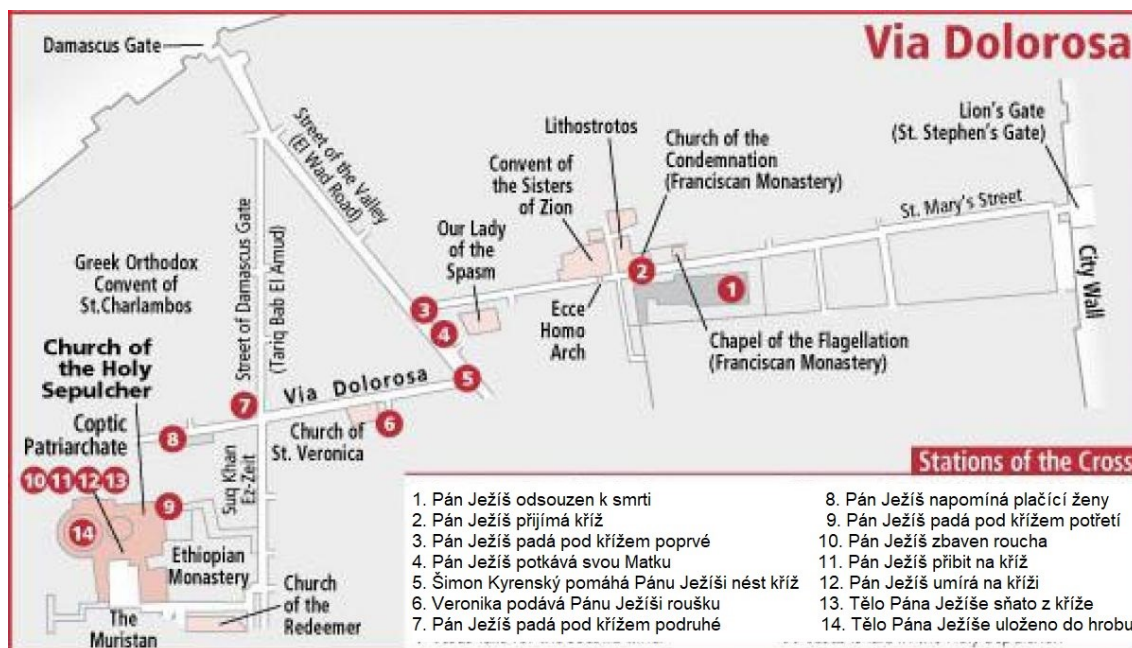
Tab. 10: 2. Ježíšova cesta (dle sv. Lukáše); detail reliéfu cesty

5.3 Třetí cesta: Svatý týden a Ježíšovo působení v Jeruzalémě

Obr. 6: Průběh Svatého týdne: 1) Vjezd do Jeruzaléma; 2) Ježíš učí v chrámu; 3) Ježíš jde do Betanie; 4) Poslední večeře – večeřadlo; 5) Modlitba v Getsemanech, zatčení; 6) Předvolání před Kaifáše; 7) Předvolání před Piláta; 8) Předvolání před Heroda; 9) Zpět u Piláta; Ježíšovo odsouzení; + ukřižování na Golgotě²⁸

²⁸ Bible History Online Maps, Articles, Images, and Resources [online]. [cit. 2019-11-07].
Dostupné z: https://www.bible-history.com/map_jesus/MAPJESUSMap_of_the_Last_Passover_and_Death.htm

Obr. 7: Detail křížové cesty Ježíše Krista²⁹

5.3.1 Historický kontext třetí cesty

Všechna evangelia se shodují ve skutečnosti, že Ježíš byl ukřižován v pátek, den před Velikonocemi, které toho roku připadaly na sobotu 16. nissanu.

Vzhledem ke znalosti této informace jsou pravděpodobná pouze dvě období, kdy tyto události mohly nastat. Jedná se o Velikonoce roku 30 po Kr. nebo 33 po Kr. Z toho vyplývá, že období veřejného působení Ježíše Krista spadá mezi 28 - 30 po Kr., resp. 30 - 33 po Kr. Z Evangelia podle Lukáše víme, že začátek působení Jana Křtitele byl spojen „s patnáctým rokem vlády císaře Tiberia.“³⁰ Ten jako druhý římský císař nastupuje k moci v roce 14 po Kr. Patnáctý rok Tiberiovy vlády tedy spadá dle židovského kalendáře mezi roky 28–29 po Kr. Z evangelií vyplývá, že Ježíš začíná své veřejné působení krátce po Janovi. Tedy hovoříme rovněž nejdříve o roku 28 po Kr., spíše ale o roku 29, případně 30 po Kr.

Jak již bylo zmíněno, Ježíš se narodil za vlády krále Heroda. Ten zemřel v roce 4 př. Kr.

Z výše napsaného vychází, že v případě, že Ježíš začal svoji činnost v roce 28 po Kr., bylo by mu zhruba 31 let. Pokud by začal až v roce 30 po Kr., měl by již

²⁹ *Maps of Jerusalem* [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://maps-jerusalem.com/via-dolorosa-map>

³⁰ Srov. Lk 3,1

34 let. Obě varianty odpovídají Evangelium podle Lukáše, že Ježíšovi bylo při jeho začátku veřejného působení asi třicet let.³¹

5.3.2 Biblický kontext třetí cesty

Ježíš při své poslední návštěvě Jeruzaléma vchází do města od Olivetské hory, tzn. z východního směru. Tuto cestu jednotlivá evangelia uvádějí velice přesně: „*Betanie přes Betfage a Olivovou horu.*“³² Při cestě ale nejde rovnou do města, nýbrž se zastavuje v domě Marie, Marty a Lazara v Betanii.

Na Velikonoční svátky do Jeruzaléma směřovali i další poutníci. Dokonce i Herodes Antipas se nacházel během svátků v Jeruzalémě. Podle některých údajů se počet obyvatel města mohl v době Velikonoc zvýšit z obvyklých 42.000 na trojnásobek.

Svatý týden Ježíše Krista

Poslední týden Ježíšova života detailně popisují dvě evangelia: Janovo a Markovo. Zbývající evangelisté zmiňují události podobně jako Marek, avšak ne tak detailně. Z těchto zdrojů jsme schopni relativně přesně popsat, co, kdy a v jakém sledu se každý den *Svatého týdne* odehrálo.

Jak již bylo uvedeno, Ježíš k Jeruzalému přijíždí den před svým triumfálním vjezdem do města. Je ubytován v domě Marie, Marty a Lazara v Betanii, a to pravděpodobně až do středy.

Ve čtvrtek tohoto týdne Ježíš posílá dva ze svých učedníků do Jeruzaléma připravit místo Velikonoční večeře. V tu chvíli je již Jidáš domluven s veleknězi a zákoníky na zradě svého učitele. K ní má dojít právě během této noci. Ve Večeřadle probíhá tzn. Poslední večeře, kde je ustanovena eucharistie a svátost kněžství. Po večeři jde Ježíš spolu se třemi učedníky, Petrem, Jakubem a Janem, do Getsemanské zahrady k modlitbě. Zde následně proběhne Ježíšovo zatčení.

Následující události Velkého pátku poté nabírají rychlý spád. V zahradě je Ježíš zajat a veden k výslechu před zákoníky a velekněze. Následně je přesouván mezi domem velekněze Kaifáše, Pilátovým místodržitelským palácem a domem, kde přebýval Herodes Antipas. Pilát nakonec Ježíše odsoudí k trestu smrti na kříži. I proto, že si lid raději volí omilostnění vraha Barabáše.

³¹ Srov. Lk 3,23

³² Srov. Mt 21,1, Mk 11,1 a Lk 18,29

Ježíšův pozemský život je ukončen jeho vyvedením za město na místo nazývané Lebka, hebrejsky Golgota. Zde je ukřižován a ve tři hodiny odpoledne umírá. Ježíšovo tělo je následně položeno do nedalekého skalního hrobu.

Průběh Svatého týdne (před sledovanou cestou)

Květná neděle

Triumfální vjezd do Jeruzaléma: Mt 21,1-11; Mk 11,1-11; Lk 19,28-44; J 12;12-19

Pondělí

Očištění chrámu: Mt 21,10-13; Mk 11,15-18; Lk 19,45-48

Ježíš se vrací do Betanie: Mt 21,17

Velekněží a zákoníci začínají sprádat plány: Mk 11,18-19

Úterý

Spor o Ježíšovu pravomoc: Mt 21,23-27; Mk 11,27-33; Lk 20,1-8

Ježíš vyučuje na Olivové hoře: Mt 23,1-26,5; Mk 12,1-13,37; Lk 20,9-21,38

Pomazání v Betanii: Mt 26,6-13; Mk 14,3-9; J 12,2-8

Úmluva Jidáše a velekněží: Mt 26,14-16; Mk 14,10-11; Lk 22,3-6

5.3.3 Vybraná cesta v jednotlivých evangeliích

Místo	Událost	Matouš	Marek	Lukáš	Jan
Jeruzalém	Ježíš identifikuje Jidáše jako svého zrádce	26:21-25	14:18-21	22:21-23	13:21-30
	Poslední večeře Páně, ustanovení Eucharistie	26-26.29	14:22-25	22:19,20,24-30	
	Předpověď Petrovy zrady	26:31-35	14:27-31	22:31-38	13:31-30
	Popis skutečného vína a vinaře; poslední modlitba s apoštoly				14:1-17:26
Getsemany	Agonie v Getsemanské zahradě, zajištění Ježíše	26:36-56	14:32-52	22:39-53	18:1-12
Jeruzalém	Předvolání ke knězi Annášovi, soud u Kaifáše, Petrovo zapření	26:57-27:1	14:53-15:1	22:54-71	18:13-27
	Jidáš si uvědomuje, co způsobil zradou, jde se oběsit	27:3-10			
	Předvolání před Heroda, vrácení Ježíše k Pilátovi	27:2, 11-14	15:1-5	23:1-12	18:28-38
	Pilát hledá důvod k propuštění Ježíše, lidé chtějí zachránit Barabáše, Ježíšovo odsouzení ke smrti na kříži	27:15-30	15:6-19	23:13-25	18:39-19:16
Golgota	Křížová cesta na Golgotu, místo ukřižování Ježíše Krista	27:31-56	15:20-41	23:26-49	19:16-30

Jeruzalém	Sejmutí Ježíšova těla z kříže a jeho položení do zahradní hrobky	27:57-61	15:42-47	23:50-56	19:31-42
Jeruzalém	Kněží a farizeové nařídili zapečetit a hlídat hrobku ze strachu krádeže Ježíšova těla	27:62-66			
Jeruzalém	Ježíš vstává z mrtvých; setkání v zahradě	28:1-15	16:1-10	24:1-12	20:1-18

Tab. 11: 3. Ježíšova cesta v Písmu svatém

5.3.4 Rekapitulace zvolené Ježíšovy cesty

Cesta/období	Vzdálenost [km]	Odhadovaný čas cesty (od počátku cesty)
Ježíš odchází z domu v Betanii a jde do Jeruzaléma povečeřet s apoštoly.		
Čtvrtek (14. nisan), odpoledne	2,2	0:22 hod
Ježíš je s učedníky v „horní místnosti“, kde probíhá „Poslední večeře“. ³³		
Čtvrtek, večer	---	---
Jidáš se během večeře vytrácí upozornit velekněze. Po večeři Ježíš odchází do Getsemanské zahrady k modlitbě. ³⁴		
Pátek (15. nisan), půlnoc až 2hod	1,8 (celkem 4,0)	0:40 hod
Ježíš je v Getsemane zatčen. ³⁵		
Pátek, cca 2hod ráno	--	
Ježíš odveden do domu velekněze, kde je vyslýchán před Kaifášem. Petr mezitím zapře Ježíše. ³⁶		
Pátek, brzy ráno	2,8 (celkem 6,8)	1:08 hod
Ježíš je „souzen“ radou. ³⁷ Odvedení od Piláta ke Kaifášovi do paláce Heroda Velikého. ³⁸ Pilát ho pošle k Herodu Antipovi, ten ho pošle nazpět k Pilátovi a dojde k odsouzení. ³⁹		
Pátek, 6 - 9hod	1,8 (celkem 8,6)	1:26 hod
Ježíš je odveden na Golgotu a ukřižován. ⁴⁰		
Pátek, 9 - 15hod	1,0 (celkem 9,6)	0:33 hod (celkem 1:59 hod)

³³ Příprava velikonoční večeře: Mt 26,17-19; Mk 14,12-16; Lk 22,7-13

Velikonoční večeře: Mt 26,20-35; Mk 14,17-31; Lk 22,14-38; J 13,1-17,26

³⁴ Getsemanská zahrada: Mt 26,36-46; Mk 14,32-42; Lk 22,39-46; J 18,1

³⁵ Zatčení: Mt 26,47-56; Mk 14,43-52; Lk 22,47-53; J 18,2-11

³⁶ Annáš: J 18,12-24

Petrovo zapření: Mt 26,67-75; Mk 14,66-72; Lk 22,54-62; J 18,12-18, 25-27

³⁷ Ježíš před radou: Mt 26,57-68; Mk 14,53-65; Lk 22,47-53; J 18,2-11

Usnesení rady: Mt 27,1; Mk 15,1; Lk 22,63-71

³⁸ Pilát: Mt 27,2,11-26; Mk 15,1; Lk 23,1-5. 13-25; J 18,28-19,16

³⁹ Herodes: Jk 23,8-12

⁴⁰ Ukřižování: Mt 27,26-44; Mk 15,15-32; Lk 23,26-43; J 19,16-24

Tma po celé zemi: Mt 27,45; Lk 23,44-45

Smrt Ježíše Krista: Mt 27,46-54; Mk 15,33-41; Lk 23,44-49; J 19,28-30

Ježíšovo tělo je sejmuto a pohřbeno v blízkém hrobě. ⁴¹		
Pátek, 15hod	---	---

Tab. 12: Detail 3. Ježíšovy cesty

5.3.5 Vyhodnocení cesty

Parametry cesty

a) cesta po trase Betanie – Večeřadlo – soudní proces

Rychlost chůze: 6 km/hod

b) Křížová cesta

Rychlost chůze: 1,8 km/hod (0,5 m/s = 1,8 km/hod).

Popis cesty

Městečko Betanie ležící nedaleko Jeruzaléma je umístěno na Olivetské hoře ve výšce přibližně 800 m. n. m. Tato oblast patří mezi nejvyšší geografické místo v této lokalitě. Samotný Jeruzalém, a právě ono večeřadlo, se oproti okolním údolím nachází na vyšším místě. Z tohoto důvodu byla Ježíšova cesta do Jeruzaléma na poslední večeři klesáním a opětovným stoupáním. Zahrada v Getsemanech je posazena na úpatí Olivetské hory. Proto bylo zapotřebí, aby Ježíš na modlitbu musel podstoupit znova klesání a následně mírné stoupání. Tuto situaci názorně vykreslují výškové reliéfy umístěné níže. Další průběh, od zatčení po Ježíšovo odsouzení, pobíhalo v přibližně stejné nadmořské výšce. Z výpočtu je patrné, že samotná Křížová cesta opticky nemusí vypadat vůbec náročně. Díky mnoha filmovým zpracováním máme zažitou představu, že Golgota byla hora poblíž města. Podle mapového podkladu je patrné, že Ježíš na místo svého ukřižování vystoupal na vzdálenosti jednoho kilometru „pouze“ 22 m. Samozřejmě není možné zapomenout na zranění z bičování a zátěž v podobě kříže, příp. horizontálního trámu, který nesl na zádech.

Výškové převýšení cesty

Betanie – odsouzení Ježíše: 258 m stoupání, 318 m klesání

Křížová cesta: 22 m stoupání, 6 m klesání

⁴¹ Srov. Mt 27,57-66; Mk 14,42-47; Lk 23,50-55; J 19,31-42

Cesta	Vzdálenost	Cesta	Vzdálenost
Betanie–Večeřadlo–Getsemany	4,0 km	Getsemany – odsouzení Ježíše	4,6 km
			
Křížová cesta	1,0 km		
			

Tab. 13: 3. Ježíšova cesta; detail reliéfu cesty

Závěr

Tato bakalářská práce si dala za cíl topograficky zhodnotit vybrané cesty, které Ježíš během svého života postupně absolvoval. Jako podklad k tomu posloužily historické mapy popisující geografii a cestní síť Svaté země z doby Ježíše Krista. Je pravděpodobné, že Ježíš ne vždy dané cesty přesně takto absolvoval. Přece jen jde o události staré dva tisíce let. Mnohem důležitější než soustředit se na stoprocentní přesnost detailů jednotlivých cest, je teologický rozměr pozemského života Ježíše Krista.

V první části práce byla historicky popsána osoba Ježíše Krista, její věrohodnost a věrohodnost jednotlivých pramenů, ve kterých se o něm můžeme dozvědět. Další částí práce se stal popis státu Izrael. A to z pohledu jeho historie až po současnost včetně geografie, podnebí, politické situace nebo demografie obyvatelstva země.

Střední a stěžejní část bakalářské práce se zabývá vybranými cestami. Ty byly zvoleny pro svůj neodmyslitelný význam v Bibli. Nejprve šlo o útěk Svaté rodiny před Herodem do sousedního Egypta hned po Ježíšově narození v Betlémě. V tomto případě byla použita nejen cesta z Betléma do Egypta, ale i návrat zpět do Nazareta. Ten nastal až po Herodově smrti.

Druhá cesta se zaměřila na trasu mezi městy Kafarnaum a Jeruzalém dle výkladů dvou evangelistů (sv. Lukáš a sv. Jan). Každý z nich zmiňuje odlišnou trasu. Jedna vede Ježíše po dnešní hranici s Jordánskem. Oproti tomu druhý evangelista popisuje cestu Galileou a Samařím.

Poslední cesta de facto uzavírá Ježíšovu pozemskou pout' . Vede z Betanie, domu Marty a Lazara, do Jeruzaléma na velikonoční svátky. Vše začíná slavným vjezdem a končí Křížovou cestou Ježíše na místo jeho skonu, na Golgotu. Pro výpočet cesty byla zvolena trasa dnešní Via Dolorosa, cesty se čtrnácti zastaveními.

Každá ze zpracovaných tras měla své specifické parametry, které ovlivnily její hodnocení. Problematické pro výpočet byla skutečnost, že Písmo svaté na žádném místě neuvádí časový úsek, podle kterého by se dalo cokoli odvodit. Ať by šlo o průměrnou rychlost chůze dospělého muže, přesnou trasu cesty, délku, kterou mohl za jeden den ujít apod. Jediný časový údaj je doba hledání dvanáctiletého Ježíše v Jeruzalémě při návratu do Nazareta. Avšak i zde nevíme, kam Josef s Marií první den ušli, aby se druhý den mohli stejnou cestou vracet.

Vyhodnocením bylo zjištěno následující:

Svatá rodina utíká před Herodem Velikým více než 15 dní, aby se ukryla v sousedním Egyptě. Po 3,5letém pobytu a Herodově úmrtí se rodina vrací zpět. Jejich cesta tentokrát trvá dokonce 17 dní. To proto, že se vrací až na sever Izraele, do města Nazaret.

Obdobný postup byl stanoven i v případě druhé trasy, tzn. trasy z Jeruzaléma do Kafarna. Cesta byla vedena dle Evangelia podle Jana středem země, avšak podle Lukáše skrze oblast v Zajordání. V obou případech, kromě výpočtu, došlo rovněž k orientačnímu zakreslení míst spánku, kde Ježíš mohl se svými učedníky teoreticky odpočívat. Většinou se jednalo o významnější historická města na vybrané trase. Délka trasy podle evangelisty Jana je nakonec o cca 50 km kratší (214,4 km oproti 265 km u sv. Lukáše). K jejímu zdolání bylo zapotřebí více než 4 dny, resp. 5 dní v případě delší verze podle sv. Lukáše.

Třetí cesta byla pomyslně rozdělena na dvě etapy, cesta z Betanie, přes poslední večeri až do Ježíšova odsouzení, druhá etapa popisuje samotnou Křížovou cestu. Toto rozdělení bylo zvoleno z důvodu odlišné rychlosti chůze Ježíše Krista.

První část cesty trvala Ježíšovi přibližně 1,5 hodiny a měřila 8,6 km. Vzhledem k terénu v okolí Jeruzaléma bylo pro její absolvování zapotřebí neustále stoupat a klesat.

Budeme-li vycházet z tradičního umístění jednotlivých zastavení na Via Dolorosa, tato trasa trvala zbičovanému Ježíšovi přibližně 33 min. Během ní zdolal výškově 22 m vzhůru a klesal 6 výškových metrů. Z těchto údajů je patrné, že Golgota nebyla vyvýšeným místem u Jeruzaléma, ale pouze nedalekým popravištěm poblíž vstupu/výstupu do města.

Na tomto místě je zapotřebí zmínit, že tehdejší lidé cestovali výhradně pěšky. Ačkoliv Izrael patří do středoziemního klimatu, i přesto se může během roku objevit neočekávané počasí. Ať už jde o letní vysoké teploty, deště, vichřice nebo zimní sněh. Což pochopitelně celé putování významně ztíží. A to nejen v dnešní době, ale i v době Ježíše Krista. Přesto se žádné z evangelií kromě bouří a zemětřesení o žádné jiné přírodní katastrofě přímo nezmiňují.

Bakalářská práce měla za úkol popsat a zanalyzovat náročnost pozemské pouti Ježíše Krista. Několikanásobné cestování mezi Galileou (hlavně z okolí Galilejského jezera) do Jeruzaléma lze bez nadsázky považovat i za formu pouti. Podívá-li se každý

z nás do mapy dnešního Izraele, určitě ho okamžitě napadnou jednoduché otázky: *Byli bychom i my ochotni něco podobného absolvovat? Byli bychom ochotni se zřítí všeho a jít plnit úkol, který máme od svého Otce? I když by to znamenalo obdobné nepohodlí, diskomfort, nejistotu ohledně místa spánku, jídla, očekávání společenských ústrků ze strany židovského národa apod?* Tato bakalářská práce se pokusila nahlédnout tam, kam běžný čtenář běžně nenahlédne. Že Ježíš pro nás svým způsobem trpěl nejen na kříži, ale i dříve během života, aby mohl své učení šířit dál mezi své posluchače, mezi křesťany.

Seznam tabulek a obrázků

Seznam tabulek:

Tab. 1: Rychlost pěší chůze; použito pro výpočet jednotlivých Ježíšových tras

Tab. 2: 1. Ježíšova cesta v Písmu svatém

Tab. 3: Detail 1. Ježíšovy cesty

Tab. 4: 1. Ježíšova cesta; detail reliéfu cesty

Tab. 5: 2. Ježíšova cesta v Písmu svatém (dle sv. Jana)

Tab. 6: 2. Ježíšova cesta v Písmu svatém (dle sv. Lukáše)

Tab. 7: Detail 2. Ježíšovy cesty (dle sv. Jana)

Tab. 8: Detail 2. Ježíšovy cesty (dle sv. Lukáše)

Tab. 9: 2. Ježíšova cesta (dle sv. Jana); detail reliéfu cesty

Tab. 10: 2. Ježíšova cesta (dle sv. Lukáše); detail reliéfu cesty

Tab. 11: 3. Ježíšova cesta v Písmu svatém

Tab. 12: Detail 3. Ježíšovy cesty

Tab. 13: 3. Ježíšova cesta; detail reliéfu cesty

Seznam obrázků:

Obr. 1: Fyzická mapa státu Izrael

Obr. 2: Svatá země v době Ježíše Krista

Obr. 3: Útěk do Egypta

Obr. 4: Zvolené cesty, dle Evangelia podle Jana a Lukáše

Obr. 5: Vybrané cesty Ježíše Krista s orientačním zakreslením zastávek/přespání

Obr. 6: Průběh Svatého týdne

Obr. 7: Detail křížové cesty Ježíše Krista

Seznam použitých zkratk

př. Kr. – před Kristem

po Kr. – po Kristu

sbírka Q = pramen Q – sbírka výroků (logií) Ježíše Krista

Lk – Evangelium podle Lukáše

Mt – Evangelium podle Matouše

Mk – Evangelium podle Marka

J – Evangelium podle Jana

Seznam literatury

a) Ježíšovo působení ve Svaté zemi

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 18. (9. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2012. ISBN 9788087287507.

POKORNÝ, Petr. *Ježíš Nazaretský: historický obraz a jeho interpretace.* Praha: OIKOYMENH, 2005. Oikúmené. ISBN 80-7298-135-8.

BORNKAMM, Günther. *Ježíš Nazaretský.* 1. Vyd. Praha: Kalich, 1975.

FLAVIUS, Josef. *Antiquities of the Jews*, book XVIII. Bottom of the Hill Publishing, 2012. ISBN 9781612034492.

TACITUS, *Annals*, Penguin Books, 2012. ISBN 0140455647.

TRILLING, Wolfgang. *Hledání historického Ježíše.* Praha: Vyšehrad, 1993. Studium (Vyšehrad). ISBN 80-7021-132-6, str. 77.

The Babylonian Talmud (Complete Soncino English Translation), str. 6.658 [online]. [cit. 2019-11-10]. Dostupné z:

<https://archive.org/details/TheBabylonianTalmudcompleteSoncinoEnglishTranslation>
Historický Ježíš. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Historick%C3%BD_Je%C5%BE%C3%AD%C5%A1

Dionysius Exiguus. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Dionysius_Exiguus

b) Mapy Svaté země

PAGE, Nick. *ABC biblický atlas.* Praha: Česká biblická společnost, 2011. ISBN 9788087287347.

RIDLING, Zaine. *The Bible Atlas* [online]. Access Foundation, 2007 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.holyhome.nl/bible-atlas.pdf>

PRITCHARD, James B. *Biblický atlas.* Praha: Česká biblická společnost, 1996. ISBN 80-85810-09-3.

CURTIS, A. *Oxford Bible Atlas* [online]. Oxford University Press, 2007 [cit. 2020-05-06]. ISBN 0-19-100158-9. Dostupné z: http://www.ruthenpaul.com/wp-content/uploads/OTS1/Oxford_Bible_Atlas_Fourth_Edition_2007.pdf

Izrael. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Izrael>

Physical map of Israel: Maps of the World [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://www.gif-map.com/maps/asia/israel/physical-map-of-israel.gif>

A Christian's Map of the Holy Land, Gloria.tv, nezisková mezinárodní katolická sociální síť a platforma [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://gloria.tv/text/q2vGnLxnF6NC2jKCqF4vNXZQ8>

Jesus Birth and flight to Egypt: Bible mapper [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://biblemapper.com/gallery_files/JesusBirthAndFlightToEgypt_1_mark.jpg

Navštívení Panny Marie. Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nav%C5%A1t%C3%ADven%C3%AD_Panny_Marie

Saints Sergius and Bacchus Church (Abu Serga). Wikipedie [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Saints_Sergius_and_Bacchus_Church

Palestina v Ježíšově době [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: http://www.elabs.com/van/Israel_in_Jesus_time.jpg

Mapa Poslední večeře a smrti Ježíše Krista, Bible History Online Maps, Articles, Images, and Resources [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://www.bible-history.com/map_jesus/MAPJESUSMap_of_the_Last_Passover_and_Dea.htm

Maps of Jerusalem [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://maps-jerusalem.com/via-dolorosa-map>

Mapy.cz [online]. [cit. 2020-06-08]. Dostupné z: <https://mapy.cz>

Mapy Google [online]. [cit. 2020-06-08]. Dostupné z: <https://www.google.com/maps/>

c) Literatura k analýze gtopografických dat

TALHOFER, Václav. *Vojenská topografie: (skripta)*. Brno: Univerzita obrany, 2008. ISBN 978-80-7231-628-1.

SÝKORA, Bohuslav. *Turistika a sporty v přírodě: [teorie a didaktika]*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 223 s.

STROMŠÍKOVÁ, Michaela. *Analýza současného stavu metodiky pěší turistiky*, Diplomová práce. Vysokoškolské kvalifikační práce [online]. Olomouc, 2010 [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/u01y76/93982-997869743.pdf>

SALAČ, Vladimír. *O rychlosti dopravy v době laténské a jejích hospodářských, politických a kulturních dopadech na společnost*, Archeologické rozhledy [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/6595342-O-rychlosti-dopravy-v-dobe-latenske-a-jejich-hospodarskych-politickych-a-kulturnich-dopadech-na-spolecnost.html>

MENDLÍKOVÁ, Lucie. *Chůze a cyklistika jako aktivní formy dopravy*, Diplomová práce [online]. [cit. 2019-11-07]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/emkrn/DP_Mendlikova.pdf

Přílohy